

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105003/B/2021/ 36114957320984324

ZMENY V ZAHRANIČNOPOLITICKEJ
A BEZPEČNOSTNEJ POZÍCII FÍNSKA

(bakalárska práca)

2021

Eduard Onyshchuk

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

ZMENY V ZAHRANIČNOPOLITICKEJ
A BEZPEČNOSTNEJ POZÍCII FÍNSKA

(bakalárska práca)

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov
Vedúci záverečnej práce: PhDr. Simona Chuguryan, PhD.

BRATISLAVA 2021

Eduard Onyshchuk

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu vypracoval samostatne, s použitím domácej aj zahraničnej odbornej literatúry, ktorej zoznam je uvedený na konci predloženej práce. Týmto vyhlásením a mojím podpisom potvrdzujem, že som neurobil žiadne kroky, ktoré by mali charakter plagiátorstva, a že predložená elektronická verzia práce je identická s jej printovou verziou.

V Bratislave 30. 4. 2021

Eduard Onyshchuk

Abstrakt

ONYSHCHUK, Eduard: *Zmeny v zahraničnopolitickej a bezpečnostnej pozícii Fínska*. Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov. Katedra medzinárodných politických vzťahov. Vedúci záverečnej práce: PhDr. Simona Chuguryan, PhD. Bratislava: FMV, 2021. počet strán 46.

Cieľom bakalárskej práce je analýza zahraničnopolitickej a bezpečnostnej pozície Fínska so zameraním sa na zmeny v koncepte jeho neutrality, v dôsledku spolupráce s EÚ a NATO. Prvá kapitola bakalárskej práce teoreticky vymedzuje základné pojmy a termíny, ktorými sú neutralita a finlandizácia. Druhá metodologická kapitola ustanovuje základné ciele a výskumné metódy práce. V tretej kapitole je analyzovaný a predstavený vývoj zahraničnej a bezpečnostnej politiky Fínska, so zameraním sa na spoluprácu s Európskou úniou a NATO a rozobraním dopadu potenciálneho úplného členstva Fínska v NATO. Záverečná kapitola prezentuje prehľad hlavných získaných poznatkov z nami uskutočnenej analýzy danej problematiky.

Kľúčové slová: neutralita, Severoatlantická aliancia, spoločná zahraničná a bezpečnostná politika.

Abstract

ONYSHCHUK, Eduard: *Changes in Foreign Policy and Security Status of Finland*. University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations. Department of International Political Relations. Supervisor: PhDr. Simona Chuguryan, PhD. Bratislava: FMV, 2021. Number of pages: 46.

The purpose of the bachelor thesis is to analyze the foreign policy and security position of Finland with a focus on changes in the concept of its neutrality, due to cooperation with the EU and NATO. The first chapter of the bachelor thesis theoretically defines basic concepts and terms, which are neutrality and finlandization. The second methodological chapter sets out the basic objectives and research methods. The third chapter analyzes and presents the development of Finland's foreign and security policy, focusing on cooperation with the European Union and NATO and analyzing the impact of Finland's potential full membership in NATO. The final chapter presents an overview of the main findings obtained from our analysis of the issue.

Key words: neutrality, North Atlantic Alliance, common foreign and security policy.

Obsah

Zoznam obrázkov a tabuliek	7
Úvod	9
1 Súčasný stav problematiky doma a v zahraničí	10
1.1 Základné aspekty neutrality.....	10
1.2 Finlandizácia.....	13
2 Metodika práce	16
2.1 Hlavný cieľ a parciálne ciele práce	16
2.2 Výskumný problém	17
2.3 Výskumné metódy.....	17
3 Zahraničná a bezpečnostná politika Fínska	19
3.1 Vývoj zahraničnej politiky Fínska.....	19
3.1.1 Spolupráca Fínska s Európskou úniou	21
3.1.2 Ekonomická spolupráca Fínska s Európskou úniou.....	23
3.2 Vývoj bezpečnostno-obrannej politiky Fínska.....	27
3.2.1 Súčasná forma spolupráce Fínska s NATO.....	31
3.2.2 Možnosť členstva Fínska v NATO.....	33
3.2.3 Dopady členstva Fínska v NATO.....	36
4 Zhrnutie	39
Záver	41
Zoznam použitej literatúry	43

Zoznam obrázkov a tabuliek

Tabuľka 1 Formovanie empirických odhadov vzťahu medzi EU a obchodom na Fínsko	26
Tabuľka 2 Účasť Fínska na vojenských misiách EÚ a NATO	29
Tabuľka 3 Účasť Fínska na civilných misiách EÚ	30
Tabuľka 4 Výhody a nevýhody členstva Fínska v NATO	37
Obrázok 1 Časová os kľúčových udalostí	24

Zoznam skratiek

EHP	Európske hospodárske spoločenstvo
EZVO	Európske združenie voľného obchodu
HMÚ	Hospodárska a menová únia
NATO	Organizácia Severoatlantickej zmluvy alebo Severoatlantická aliancia
NRC	NATO-Russia Council
OBSE	Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe
OSN	Organizácia spojených národov
RISS	Ruský inštitút pre strategické štúdie
SBOP	Spoločná bezpečnostná a obranná politika
SZBP	Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika
ZEÚ	Západoeurópska únia
ZSSR	Zväz sovietskych socialistických republík

Úvod

S koncom studenej vojny a rozpadom Sovietskeho zväzu došlo k zmene medzinárodného prostredia a politickej situácie v Európe, čo predstavovalo pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku Fínska veľkú výzvu. Pred týmto neutrálnym štátom vystala otázka, akým smerom by sa mala jeho zahraničná a bezpečnostná politika ďalej uberať, či zachovať neutrálny status a zostať i naďalej mimo akýchkoľvek integračných štruktúr, obsahujúcich zahraničnú a bezpečnostno-obrannú dimenziu, alebo sa vzdať svojej neutrality a vstúpiť do integrácie, ktorá pre takýto malý štát môže predstavovať nielen možnosť zvýšenia medzinárodného vplyvu prostredníctvom danej organizácie, ale aj potenciálne bezpečnostné záruky.

Cieľom tejto bakalárskej práce je analýza zahraničnopolitickej a bezpečnostnej pozície Fínska so zameraním sa na zmeny v koncepte jeho neutrality, v dôsledku spolupráce s EÚ a NATO. V tomto ohľade sa tak práca zameriava na analýzu zahranično-politických krokov Fínska, ktoré uskutočnilo po skončení studenej vojny vo vzťahu k Európskej únii v oblasti zahraničnej a bezpečnostno-obrannej spolupráce a dáva ich do kontextu s odklonom od jeho dovtedajšej neutrálnej politiky. Bakalárska práca poukazuje na skutočnosť, že pre Fínsko je plná účasť na spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike Európskej únie dôležitá. Rovnako i spoluprácu so Severoatlantickou alianciou možno považovať za zásadnú, v dôsledku čoho došlo k postupnému oslabovaniu konceptu fínskej neutrality.

Bakalárska práca sa delí na štyri kapitoly. Prvá kapitola sa venuje teoretickému vymedzeniu základných konceptov, ktorých pochopenie je dôležité pre ďalšie časti bakalárskej práce. Konkrétne charakterizuje a popisuje základné aspekty neutrality a finlandizácie. Druhá metodologická časť práce vymedzuje stanovené hlavné a čiastkové ciele ako aj výskumný problém a výskumné metódy použité v rámci tejto práce. V tretej kapitole je následne analyzovaný vývoj zahraničnej a bezpečnostnej politiky Fínska, od skončenia studenej vojny až po súčasnú dobu. Tretia kapitola sa zároveň sústreďuje na kroky podniknuté Fínskom v rámci jeho zahraničnej a bezpečnostnej politiky so zameraním sa na premeny jeho neutrality v dôsledku spolupráce s Európskou úniou a Severoatlantickou alianciou. Záverečná kapitola podáva komplexné zhrnutie zistených poznatkov.

1 Súčasný stav problematiky doma a v zahraničí

V nasledujúcej prvej teoretickej kapitole bakalárskej práce sa najskôr sústreďujeme na vysvetlenie pojmu neutrality a jej možných foriem, ktorými sú vojenská, trvalá a faktická neutralita, ako aj konceptu finlandizácie ako zahraničnej politiky malého štátu. V prvej podkapitole, zaoberajúcej sa základnými aspektmi neutrality, sa opierame primárne o diela autorov K. Waniho publikovaného v roku 2017 s názvom *Neutrality in International Law*, J. Upchera s pomenovaním *Neutrality in Contemporary Law* z roku 2020 a publikácie P. Rosputinského z roku 2011 *Neutralita v medzinárodných vzťahoch*.

V druhej podkapitole, analyzujúcej termín finlandizácia, vychádzame najmä z publikácie bývalého fínskeho prezidenta U. K. Kekkonena z roku 1982 s názvom *Urho Kekkonen: A President's View* a diela Pursiainena z roku 2002 *Et tu Brute! Finland's NATO option and Russia*, diskutujúceho možnosti spolupráce Fínska s NATO a fínsko-ruské vzťahy.

V tretej kapitole, rozoberajúcej zahraničnú a bezpečnostnú politiku Fínska, sa opierame hlavne o monografiu *Finland in the European Union* vydanú autormi T. Raunio a T. Tiilikainen v roku 2003 a publikáciu *Finlandization: Towards a General Theory of Adaptive Politics* od autora H. Mouritzena z roku 1988. Ďalej vychádzame i z niekoľkých odborných článkov a publikácií, najmä článku s názvom *Assessing the Macroeconomic Impact of EU membership for Finland* publikovaného v roku 2019 od autora H. Worthingtona, ktorý sa zaoberá ekonomickou spoluprácou Fínska s Európskou úniou, a štúdiou P. Szymanskiho z roku 2018 s názvom *With Russia Right across the Border: Finland's Security policy*, analyzujúcej rusko-fínske vzťahy ako aj spoluprácu Fínska so Severoatlantickou alianciou a Európskou úniou. V tretej kapitole tejto bakalárskej práce zároveň vychádzame z najnovších správ publikovaných fínskou vládou a Ministerstvom zahraničných vecí Fínska, zaoberajúcich sa fínskou zahraničnou a bezpečnostnou politikou a účinkami potenciálneho členstva Fínska v Severoatlantickej aliancii.

1.1 Základné aspekty neutrality

Pojem neutralita je odvodený z latinského slova *neuter*, čo je možné vyložiť ako ani jedno, ani druhé. Medzinárodné právo vníma neutralitu ako politické postavenie krajiny, ktorá nielenže sa nezúčastňuje vojnového konfliktu, ale nestrannú pozíciu zaujíma aj voči bojujúcim

stranám. Jedná sa tak o dobrovoľné alebo uložené postavenie štátu, ktorý sa nemieša do konfliktov iných krajín, stojí mimo svetové mocenské zoskupenia, nevytvára nič, čo by vyzývalo k nepriateľstvu či k nepriateľstvu prispievalo. Neutrálne postavenie je ostatnými štátmi buď zmluvne uznávané a garantované, alebo môže byť odsúhlasené mlčky. Štát má tiež stanovené práva a povinnosti, ktoré boli prvýkrát zakotvené v Haagskych konvenciách z roku 1907.¹

Politika neutrality je označovaná aj ako politika pozitívna či aktívna a má špecificky vyhranenú protivojnovú podobu, kedy krajina odmieta spoluúčasť vo vojenských alianciách a nabáda ostatných aktérov k mierovej spolupráci. Cieľom tohto prístupu je zabezpečiť nezávislosť krajiny. Obmedzenie účasti na vojenských konfliktoch je spojené s obmedzením výdavkov na zbrojenie, pričom sú tieto prostriedky uplatňované pri rozvíjaní štátu.²

Existuje viac spôsobov ako nazerať na a skúmať neutralitu. Jednotlivé jej definície a aplikácie na konkrétnu krajinu sa líšia, niekedy si aj pojmovo odporujú. Je to dané ako rozdielnym prístupom, tak aj obsahom samotnej neutrality, ktorá sa mení v závislosti na aktuálnom vývoji medzinárodnej situácie. Nemožno nájsť dva rovnaké neutrálne štáty v rovnakom časovom období. Rovnako tak je málo pravdepodobné, že by neutralita daného štátu zostala počas dlhšieho časového úseku nemenná. Autor práce sa prikláňa k výkladu neutrality ako medzinárodno-právnom vyjadrení stavu, ktorý je akceptovaný medzinárodným spoločenstvom. Realizácia neutrálnej politiky vyplýva z vnútropolitického, ekonomického, hospodárskeho stavu krajiny, ale aj z jeho zahraničných vzťahov a politických udalostí. Rozhodujúcu úlohu pri poskytovaní medzinárodných záruk hrajú predovšetkým svetové veľmoci, ale aj skupiny štátov. Možno konštatovať, že neutrálna orientácia danej krajiny záleží skôr na strategických záujmoch veľmocí, než na želaní obyvateľov. Je však dôležité spomenúť, že neutralita neznamená politickú izolovanosť.

Krajiny inklinujú k medzinárodným systémom, hospodárskym alebo bezpečnostným zoskupeniam, ktoré sú im príbuzné, a spolupráca s nimi neodporuje charakteru štátneho zriadenia. Zaujímavý je postoj Organizácie spojených národov k neutralite. Charta OSN

¹ WANI, K. *Neutrality in International Law*. UK: Routledge, 2017. s. 33.

² UPCHER, J. *Neutrality in Contemporary International Law*. Oxford: Oxford Public International Law, 2020. s. 25.

zaväzuje členov k účasti v kolektívnom odpore proti agresorovi. Článok 48 Charty OSN predpokladá kolektívnu činnosť na splnenie rozhodnutí Bezpečnostnej rady od všetkých členov alebo len niektorých, v závislosti na tom, ako určí sama Bezpečnostná rada.³ Týmto spôsobom OSN v podstate ohraničuje sféru neutrálnych členov, avšak ich existenciu nevyklučuje.

Neutralita je medzi odborníkmi vnímaná rôznymi spôsobmi a neexistuje tak jednotná definícia, na ktorej by bolo medzi odborníkmi dosiahnutej zhody. Vzhľadom na to, že sa jedná o veľmi široký a elastický koncept, nie je možné určiť hranice toho, čo neutralitou je a čo už nie. Z týchto dôvodov nie je ani možné nájsť definíciu neutrality, ktorá by bola vhodná pre všetky štáty, a ako podotkol bývalý fínsky prezident U. K. Kekkonen, neutralít môže byť toľko, koľko je neutrálnych štátov v Európe.⁴ Inými slovami, každý štát môže svoju neutrálnu politiku v praxi uplatňovať trochu iným spôsobom a zároveň ju aj inak interpretovať.

Obyčajnou vojenskou neutralitou, inak dočasnou alebo prostou neutralitou, sa rozumie absencia štátu vo vojnovom konflikte. K vytvoreniu prostej neutrality postačuje jednostranné vyhlásenie štátu po vypuknutí konfliktu. V prípade, že konflikt skončí, alebo ak sa krajina rozhodne do vojny vstúpiť, alebo ak bude obsadené cudzími vojskami či sa na jeho území odohrá časť bojov, tak neutralita takého štátu zanikne.⁵

Trvalá neutralita nie je v rozpore so suverenitou a nezávislosťou štátu, iba vo vonkajšej sfére je krajina viazaná istými pravidlami, napríklad zrieknutím sa práva na účasť v budúcom ozbrojenom konflikte, rovnako ako povinnosťou neposkytovať svoje územie pre potreby cudzích jednotiek. Štát je viazaný neutrálnym postojom aj v čase mieru. Ide o právny štatút určitého štátu. Od dočasnej neutrality sa líši dobou trvania a právnym základom, ktorý nachádza v mierovom práve. Prirodenou výnimkou je vlastná obrana.⁶

Faktická neutralita sa vyznačuje dlhodobosťou v uplatňovaní neutrálnej politiky, čo je zhodný znak s trvalou neutralitou, ale zároveň nedostatkom medzinárodnoprávneho zakotvenia. Tento druh neutrality majú krajiny, ktoré predtým vyhlásili a trvalo uplatňujú politiku neutrality

³ Charta OSN z roku 1945, kapitola VI, kapitola VII

⁴ ROSPUTINSKÝ, P. *Neutralita v medzinárodných vzťahoch*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, 2010. s. 11.

⁵ Idem. s. 12.

⁶ REGINBOGIN, H. R. et al. *Permanent neutrality*. UK: Lexington Books, 2020. s. 102.

alebo neúčast' vo vojenských alianciách, avšak bez zmluvného uznania. Tento prípad lepšie vystihuje označenie pojem nezúčastnenosť, než priamo neutralita⁷

Hoci sú neutrálne štáty uznávanými aktérmi medzinárodných vzťahov, často je na ne nahliadané s pochybnosťami, či budú adekvátne plniť práva a povinnosti vyplývajúce z medzinárodného práva. Neutrálne štáty sa stretávajú s otázkou zlučiteľnosti ich bezpečnostných otázok s členstvom v európskych štruktúrach, pričom bývajú pod dvojitým tlakom. Zo strany svojich občanov, ktorí potlačenie či úplné odstránenie neutrality odmietajú. A zo strany európskych inštitúcií aj členských štátov z obavy, že štáty nebudú plnohodnotným členom spoločného bezpečnostného systému. Podobný uhol pohľadu možno spojiť s členstvom v NATO či postojom k ozbrojenej humanitárnej intervencii a preventívnej obrane. V súvislosti s tým, sa objavuje diskusia nad budúcnosťou neutrality a možnosti jej zániku.⁸

1.2 Finlandizácia

Termín finlandizácia bol prvýkrát použitý profesorom Richardom Lowenthalom pre účely charakterizovania politiky malého štátu, ktorý susedí s veľmocou, reprezentujúcou rozdielne hodnoty a používajúcou arogantných politických metód na dosiahnutie svojich cieľov. To znamená, že zahraničná politika takého malého štátu je značne limitovaná a dochádza aj k ovplyvňovaniu jej domácej politiky, čo korešponduje s J. K. Paasikiviho definovaním politickej situácie Fínska, že zahraničná politika je dôležitejšia ako domáca politika. Fíni sa snažia od tohto termínu dištancovať a vnímajú ho negatívne. Avšak prezident Urho Kekkonen nebral teórie o finlandizácii príliš vážne a k politike Fínska sa vyjadril, že Fínsko jednoducho nezapadá do čierneho-bieleho videnia sveta Studenej vojny a neočakával tak, že by bol ďalej používaný ako napríklad termín balkanizácia.⁹

Fínsko sa nachádza v pásme cordonu sanitaire, čo samo o sebe istým spôsobom determinuje zahraničnú politiku. Sám U. K. Kekkonen videl, že Fínsko je hraničnou čiarou

⁷ ŠTURMA, P. Posouzení smyslu neutrality v Evropě. In: *Právnik*. 1998, roč. 137, č. 7, s. 15-16.

⁸ ROSPUTINSKÝ, P. *Neutralita v medzinárodných vzťahoch*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, 2010. s. 13

⁹ KEKKONEN, U. K. *Urho Kekkonen. A president's view*. Londýn: Heinemann, 1982. s. 58-60.

vedenou medzi východnou a západnou kultúrnou sférou a snažil sa získať dôveru Sovietskeho zväzu, aby mohol naplniť fínsku túžbu po bližšej spolupráci so Západom.¹⁰

Komplikovanosť geopolitickej pozície Fínska si U. K. Kekkonen snád' uvedomoval oveľa viac než jeho predchodca J. K. Paasikivi. U. K. Kekkonen reflektoval rozdiel medzi geografickým zaradením a sociálno-kultúrnou sebaidentifikáciou Fínov, oboje zohľadňoval vo svojej zahraničnej politike a tvrdil, že je nevyhnutné akceptovať geografiu a históriu. Základom kekkonenovskej zahraničnej politiky, ktorej dominovala zložitá geopolitická situácia bola preventívna diplomacia.¹¹

Kekkonen v podstate po celú dobu svojho pôsobenia v čele štátu uist'oval Sovietsky zväz o dôveryhodnosti a skutočnom priateľstve Fínska k ZSSR bez ohľadu na akúkoľvek zmenu v medzinárodnom systéme. Všetku politiku viedol myšlienkou, aby mladá generácia poznala skutočnú hodnotu mieru a nesnažila sa pripomínať staré krivdy a nenávisť. Neustále zdôrazňoval, že najdôležitejšia je vzájomná dôvera, možno povedať, že v tomto ohľade Fíni pokračujú v Kekkonenovej myšlienke, napríklad na odbornom seminári SUCBAS, aj keď sa jednalo predovšetkým o technologicky zamerané stretnutie, bol ocenený skôr filozoficky ladený príspevok o potrebe dôvery medzi ľuďmi a medzi štátmi.¹²

Za ukážku finlandizácie v praxi je považovaný fínsky postoj k rozdeleniu Nemecka v roku 1949. Vzhľadom na to, že Stalin vyhlásil, že uznaním Západného aj Východného Nemecka sa štáty automaticky hlásia k západnému bloku, fínska diplomacia zvolila úplne opačný postup a dodnes je vnímaný ako ojedinelý. Fínsko naopak neuznalo až do roku 1972 ani jeden z nemeckých štátov a zrušilo svoje ambasády v oboch, namiesto nich zriadilo obchodné misie, ktoré neoficiálne vykonávali konzulárne a diplomatické funkcie. Fínsko tak dalo najavo, že odmieta uznať Východné Nemecko ako suverénny štát, čo bolo dôležité pre Spolkovú republiku Nemecko a zároveň čiastočne upokojilo ZSSR neuznaním Západného Nemecka.¹³

Fínsko po celú dobu bipolárnej konfrontácie odolávalo podpísaniu Varšavskej zmluvy a zachovalo si svoju neutralitu. Podľa J. K. Paasikiviho, U. K. Kekkonena ale aj M. Koivistu je

¹⁰ Idem. s. 17.

¹¹ Idem. s. 19.

¹² PURSIAINEN, C. *Et tu Brute! Finland's NATO option and Russia*. Helsinki: FIIA, 2002. s. 32.

¹³ Idem. s. 33.

pre Fínsko vzhľadom k jeho geopolitickej polohe nemožné, aby participovalo v akejkoľvek vojenskej organizácii. Dôraz na severskú spoluprácu bol kladený z niekoľkých dôvodov, a to upevnenie pozície Fínska v regióne severnej Európy a dištancovanie sa od spolupráce so Sovietskym zväzom. Zjednotením škandinávskych krajín v regióne došlo k jeho posilneniu, naviac by krajiny mohli vystupovať napríklad v rámci OSN jednotne. Severská spolupráca znamenala pre Fínsko v podstate akýsi spôsob nepriameho nadväzovania vzťahov so Západom. Fínsko a Švédsko boli neutrálnymi krajinami, Nórsko, Dánsko a Island patrili medzi krajiny NATO, Nórsko navyše disponovalo najvyspelejšími stratégiami a technológiami severských štátov.¹⁴

¹⁴ KEKKONEN, U. K. *Urho Kekkonen. A president's view*. Londýn: Heinemann, 1982. s. 87.

2 Metodika práce

Predložená bakalárska práca sa zaoberá problematikou zmien v zahraničnopolitickej a bezpečnostnej pozícii Fínska v rámci časového obdobia od konca studenej vojny až po koniec roka 2020. Identifikácia súčasného stavu v danej problematike môže poskytnúť odpovede na množstvo otázok, ktoré súvisia s predloženou problematikou a môžu uviesť nové zaujímavé informácie v kontexte zahraničnej a bezpečnostnej politiky a obrany Fínska a jeho prípadného vstupu do Severoatlantickej aliancie.

Táto metodologická kapitola bakalárskej práce uvádza hlavné a čiastkové ciele práce, výskumný problém a výskumné metódy, ktoré boli použité v tejto práci. Hlavný cieľ a čiastkové ciele práce boli stanovené v súlade s témou práce a s ohľadom na súčasnú medzinárodnopolitickú situáciu, zameriavajúcu sa na otázky potenciálneho členstva Fínska v NATO a a sprevádzajúce súvislosti. Výskumné otázky boli následne položené v súlade s cieľmi bakalárskej práce.

2.1 Hlavný cieľ a parciálne ciele práce

V zmysle vyššie uvedených informácií je hlavným cieľom v rámci predloženej bakalárskej práce:

„Hlavným cieľom predloženej bakalárskej práce je analýza zahraničnopolitickej a bezpečnostnej pozície Fínska so zameraním sa na zmeny v koncepte jeho neutrality, v dôsledku spolupráce s EÚ a NATO.“

K splneniu uvedeného cieľa bude použitých viacero metód. Ďalej poslúži k splneniu determinovaného hlavného cieľa aj stanovenie parciálnych cieľov bakalárskej práce, ktoré poslúžia ako oporné body pre získanie čo najzaujímavejších, nových poznatkov z prostredia danej problematiky. Jednotlivé parciálne ciele sú nasledovné:

- realizácia rešeršného štúdia zahraničnej aj domácej odbornej literatúry k problematike,
- identifikovanie a determinovanie súčasného stavu zahraničnopolitickej a bezpečnostnej pozície Fínska,

- analýza problematiky prípadného plného členstva Fínska v NATO so zameraním sa na výhody a nevýhody takéhoto členstva a jeho potenciálne dopady na fínsko-ruské vzťahy.

2.2 Výskumný problém

V rámci výskumného problému môžeme uviesť, že Fínsko je okrajová a nárazová zóna medzi Európskou úniou a Ruskou federáciou. Práve toto je základným kameňom výskumného problému. Z toho vyplývajú rôzne zmeny v zahraničnopolitickej a bezpečnostnej pozícii Fínska v priestore a v čase, nakoľko sa aj Severoatlantická aliancia za toto obdobie rozšírila natoľko, že je priamo na ruských hraniciach. Aj napriek dlhodobej neutralite Fínska vyvstávajú tak nasledujúce výskumné otázky:

1. Aké sú zmeny v zahraničnopolitickej a bezpečnostnej pozícii Fínska so zameraním sa na jeho neutrálny status od konca studenej vojny?
2. Vstúpi Fínsko do NATO?

2.3 Výskumné metódy

Pre zodpovedanie výskumných otázok boli v tejto bakalárskej práci použité základné výskumné metódy, ktoré umožnili získanie a následné analyzovanie všetkých relevantných informácií. V prvej kapitole bakalárskej práce sme vychádzali hlavne zo zahraničných monografií, zameriavajúcich sa na koncept neutrality a finlandizácie. Ako záchytný bod slúžil rešerš vytvorený v Štátnej vedeckej knižnici a kníh z miestnej knižnice. Z daných zdrojov boli napokon vybrané len tie, ktoré boli relevantné a dostupné. V tretej kapitole, konkrétne analyzujúcej zahraničnú a bezpečnostnú politiku Fínska, sme vychádzali z rôznych domácich a zahraničných vedeckých článkov, detailne sa zameriavajúcich na diskusiu o vstupe Fínska do EÚ a NATO a dopadom na fínsku neutralitu.

Z dostupného metodického aparátu sme pri spracovaní bakalárskej práce využili rôzne metodiky, vďaka ktorým bolo možné naplniť hlavný cieľ práce. Medzi hlavné metódy, ktoré boli v tejto práci využité, patrili primárne analýza, deskripcia, komparácia a analógia.

Analýza je proces faktického alebo myšlienkového rozčlenenia celku na časť. Je to rozbor vlastností, vzťahov alebo faktov postupujúci od celku k jednotlivým častiam. Analýza

umožňuje odhaľovať rôzne stránky a vlastnosti javov a procesov, ich stavbu, vyčleňovať etapy alebo rozporné tendencie. Analýza takisto umožňuje oddeliť podstatné od nepodstatného, odlíšiť trvalé vzťahy od náhodných. Ďalšia metóda, deskripcia alebo popis je konštatovanie výskytu javu alebo vlastností, prejavov a podobne. Deskripcia býva bezprostredným výsledkom pozorovania, jednoduchou informáciou o určitej situácii, stave alebo priebehu deja. Prakticky je deskripcia vždy selektívna, ale vedecká deskripcia by mala zachytávať postačujúce množstvo prvkov významných z hľadiska výskumného cieľa a tie následne prezentovať ako usporiadaný informatívny prehľad alebo aspoň ako vylíčenie určitej udalosti alebo situácie. Takisto by sa deskripcia mala držať zistených faktov.¹⁵ Čo sa týka metód analýzy a deskripcie, tieto boli použité v rámci celej bakalárskej práce pre náležité a dôkladné prezentovanie zistených faktov a oddelenie podstatných skutočností od nepodstatných.

Ďalšími metódami použitými v tejto bakalárskej práci boli komparácia a analógia. Komparácia alebo porovnanie je jednou z najpoužívanejších vedeckých metód, ktorá umožňuje stanoviť zhody a rozdiely javov alebo objektov. Pri porovnávaní daných javov alebo objektov sa tak zisťujú ich zhodné alebo rozdielne stránky, pričom porovnávacie kritérium je možné vymedziť vecne, priestorovo alebo z hľadiska času. Podstata metódy analógie spočíva v hľadaní alebo nájdení toho istého vzťahu medzi skúmanými javmi či objektmi. Jedná sa o myšlienkový proces, pri ktorom na základe znalostí vzťahov alebo procesov javov je možné usudzovať o vlastnostiach podobného javu, ktorý je skúmaný.¹⁶ Metódy komparácie a analógie boli využité hlavne v podkapitole, zaoberajúcej sa vývojom bezpečnostno-obrannej politiky Fínska, ktoré bolo tak porovnávané a analyzované zároveň s ďalšími členskými štátmi Európskej únie, najmä so Švédskom.

¹⁵ OCHRANA, F. *Metodologie vědy*. Praha: Karolinum, 2009. s. 35-37.

¹⁶ Idem. s. 37-38.

3 Zahraničná a bezpečnostná politika Fínska

3.1 Vývoj zahraničnej politiky Fínska

V povojnovej zahraničnej politike Fínska, známej ako Paasikivo-Kekkonova línia, sú obsiahnuté dva paralelné prístupy, pozitívny a negatívny. Pozitívny prístup národnej stratégie reprezentujú opakované pokusy presvedčiť Moskvu o fínskej náklonnosti a dobrej viere v partnerstvo a zároveň odmietanie pomôcť potencionálnemu alebo reálnemu nepriateľovi Sovietskeho zväzu. To všetko prostredníctvom vnútroštátnej aj zahraničnej politiky. Naopak obranná politika spadá do druhého, negatívneho, prístupu národnej stratégie, ktorý má podporný charakter. Dominanciu pozitívneho prístupu nad negatívnym je možné vidieť aj v predvojnovom období, kedy sa Fínsko sústredilo na otázku vierohodnosti neutrality namiesto vytvárania vojenskej opory.¹⁷

Rozborom prezidentstva J. K. Paasikiviho (vo funkcii 1946-1956) a U. K. Kekkona (vo funkcii 1956-1982) sa zaoberá rad článkov a keďže ide o zásadné postavy povojnového vývoja krajiny, sú predmetom vzájomného porovnávania i kritiky. Podľa kritikov U. K. Kekkonen nechal Sovietsky zväz zasahovať do vnútroštátnych záležitostí Fínska, čo bolo niečo, čomu sa J. K. Paasikivi dokázal vyhnúť. Avšak obaja využívali sovietskej karty k získaniu politickej hegemonie v krajine. Jednou z najvýraznejších výčitiek týkajúca sa druhého fínskeho prezidenta je, že propagoval priateľstvo so ZSSR ako česť a nie ako nepohodlnú nutnosť. Jedine silná prozápadná nálada fínskej spoločnosti mohla zabrániť U. K. Kekkonovi zájsť v spolupráci so ZSSR príliš ďaleko.¹⁸

Zaujímavým pohľadom na problematiku je vzťah Západu k Fínsku v tejto dobe. Krajina nebola pre Západ životne dôležitá. O Fínsku sa neuvažovalo ani ako o možnom členovi v NATO, keďže bolo považované za súčasť Východného bloku, čomu sa sami Fíni usilovne bránili. V priebehu 60. rokov sa tento pohľad zmenil a vnímanie U. K. Kekkona aj celého Fínska sa na Západe zlepšilo. Bolo to dané novou fázou Studenej vojny, nastúpila nová generácia

¹⁷ JAKOBSON, M. *Finnish neutrality*. New York: Praeger, 1969. s. 21.

¹⁸ VARES, V. The Western powers and Finland during Cold War: What was Finlandization. In: *Arhivele Totalitarismului* [online]. 2011, roč. 19, č. 3, s. 151 [cit. 2021-06-07]. Dostupné na: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=94ce0da3-3c9f-41e1-adb2-952d9e8ac0aa%40sessionmgr120&vid=0&hid=104> (6.3.2016).

diplomatov a medzinárodný vývoj sa uberal lepšou cestou, než sa očakávalo. Fínsko sa nestalo satelitným štátom Východného bloku, naopak sa vydalo cestou integrácie.¹⁹

Paasikiviho-Kekkonovou líniou sa označoval most medzi Východom a Západom. Fínsko balansovalo medzi oboma aktérmi Studenej vojny, aby si neznepriatelilo ani jedného z nich. Táto stratégia bola vnímaná ako jediná možná pre ochranenie nezávislého štatútu krajiny. Tejto špecifickej forme politiky *détendé* sa začalo hovoriť *finlandizácia*. Ako už bolo spomenuté v predchádzajúcej časti tejto práce, *finlandizácia* označuje stav, kedy je predovšetkým zahraničná politika menšieho štátu prispôbovaná postojom a bezpečnostným záujmom silnejšiemu štátu. *Finlandizácia* však nie je podriadený stav menšieho štátu, kedy jeho zahraničné smerovanie reaguje na záujmy veľmoci. Aj napriek obmedzenej možnosti si Fínsko udržalo značne nezávislú zahraničnú politiku. Z pojmu *finlandizácia* sa postupom času stal teoretický koncept, ktorý sa odpútal od pôvodného fínsko-ruského zamerania a začal byť používaný aj v iných prípadoch.²⁰

Počiatok 90. rokov so sebou priniesol zmenu medzinárodného usporiadania. Rozpad Sovietskeho zväzu a s tým spojený koniec bipolárneho usporiadania znamenal aj zmenu vzťahov medzi Fínskom a nástupníckym Ruskom. Pri vyhlásení konca Studenej vojny prijal sovietsky prezident Michail Gorbačov fínsky výklad o neutralite. Fínska vláda vyhlásila koniec obmedzení svojich vojenských síl obsiahnutých v Parížskej mierovej zmluve. Fínsky ministerský predseda, Esko Aho, vyzýval na opätovné prerokovanie dohody uzavretej so ZSSR. Zmluva o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci z roku 1948 bola zrušená, ale na dôkaz pretrvávajúcej dôvery bola podpísaná nová dohoda, ktorá už neobsahovala článok o vojenskej pomoci. Fínsko sa pripojilo k Európskemu združeniu voľného obchodu a začali byť prerokované podmienky členstva v európskych štruktúrach. Po tom, čo sa fínski občania vyslovili v referende pre vstup do Európskej únie, stala sa krajina v roku 1995 jej členom. Fínsko sa vymanilo zo sovietskeho, respektíve ruského dohľadu a možného vstupu cudzích vojsk na

¹⁹ VARES, V. The Western powers and Finland during Cold Ward: What was Finlandization. In: *Arhivele Totalitarismului* [online]. 2011, roč. 19, č. 3, s. 158 [cit. 2021-06-07]. Dostupné na: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=94ce0da3-3c9f-41e1-adb2-952d9e8ac0aa%40sessionmgr120&vid=0&hid=104> (6.3.2016).

²⁰ MOURITZEN, H. *Finlandization: towards a general theory of adaptive politics*. UK: Gover Pub Co, 1988. s. 115.

svoje územie. Zároveň krajina uistila svojho východného suseda o pokračujúcej spolupráci a vykročila smerom k európskej integrácii.²¹

3.1.1 Spolupráca Fínska s Európskou úniou

Rozpad Sovietskeho zväzu a koniec studenej vojny znamenal pre Fínsko otvorenie pomyselých dverí novým vzťahom s okolitým svetom, ktoré v dobe studenej vojny a pod vplyvom ZSSR neboli možné. K prekonaniu fínskej neutrality *de iure* došlo v roku 1991 spolu s rozpadom ZSSR a zánikom Zmluvy o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci, vďaka čomu takisto vymizli odkazy na vojenskú spoluprácu so Sovietskym zväzom. Fínsko zostalo po konci studenej vojny i naďalej neutrálne, hoci sa jednalo u neutralitu *de facto*, ktorá bola braná skôr ako charakter zahraničnej politiky než ako súčasť tradičnej národnej identity.²²

Nový zahraničný kurz Fínska možno označiť pojmom *westernizácia*, ktorý vyjadruje smerovanie zahraničnej politiky Fínska po konci Studenej vojny. Cieľom novej politiky bol vstup do európskych štruktúr, čím sa krajina chcela dištancovať od predchádzajúcej politiky *finlandizácie*. Tú teda nemožno opomenúť pri pochopení dôvodov pre vstup krajiny do Európskej únie. Naopak na ňu možno nazerať ako na kľúčový faktor. S. Moisisio, autor, ktorý sa zaoberá premenou politik *finlandizácie* s *westernizáciou*, definuje štyri rysy vzájomného prepojenia.²³

Po prvé, Fínsko sa chcelo zbaviť negatívnej konotácie, ktorá prevažovala v nahliadaní západných štátov na obdobie *finlandizácie*. Po druhé, ak by sa Fínsko nevydalo cestou integrácie, pretrvávali by špekulácie o jeho pozícii v Európe. Vplyv geopolitiky aj dedičstvo *finlandizácie* však krajine nedovolili byť mimo únijnej štruktúry, pretože by sa tým potvrdil pozostatok ruského vplyvu. Načasovanie vstupu do Európskej únie považuje S. Moisisio za tretí faktor. Fínsko ako štát patriaci medzi *severské krajiny*, sa muselo pripojiť spolu so Švédskom v roku 1995. Keby počkalo napríklad do roku 2004 a vstúpilo do Európskej únie s radom

²¹ RAUNIO, T. – TIILIKAINEN, T. *Finland in the European Union*. Londýn: Frank Cass, 2003. s. 137.

²² SUBEDI, S. Neutrality in a changing world. In: *The International and Comparative Law Quarterly* [online]. roč. 42, č. 2, s. 250 [cit. 2020-12-21]. Dostupné na: Neutrality in a Changing World: European Neutral States and the European Community | International & Comparative Law Quarterly | Cambridge Core-

²³ MOISISIO, S. Finlandization versus westernization. In: *National Identities* [online]. 2008, roč. 10, č. 1, s. 77-78 [cit. 2020-12-21]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/248984664_Finlandisation_versus_Westernisation_Political_Recognition_and_Finland's_European_Union_Membership_Debate.

postkomunistických východných štátov, tak by sa tým Fínsko zaradilo medzi krajiny zaťažené dedičstvom sovietskej. Posledný rys v sebe obsahuje filozofický náhľad. Buď sa krajina bude podieľať na integrácii a tým potvrdí svoje miesto v Európe, alebo zostane na okraji a pretrhne tak väzby so Západom.²⁴

Dôvody pre členstvo krajiny v Únii nie sú len ekonomické. Svoju rolu hrá geopolitika a historický vývoj vzťahov so susedným Ruskom, ako bolo už naznačené. Následník U. K. Kekkonen v poste prezidenta, Mauno Koivisto, vyhlásil, že primárnym dôvodom pre vstup do Európskej únie bola bezpečnosť krajiny, s čím sa stotožnila aj väčšina obyvateľov. Fínsko tak preorientovalo svoje zahraničné smerovanie na štáty a organizácie z pôvodne Západného bloku. S. Moisio vníma fínske zapojenie do únijných štruktúr ako vyjadrenie regionálnej identity. Pripojením krajiny k Európskej únii sa zmení jej geopolitická situácia, ktorá sa, podľa chápania Fínov, priblíži k západnej Európe. Fíni cítili spolupatričnosť so štátmi v tomto regióne, preto členstvo v EÚ vnímali ako dovŕšenie a potvrdenie integrácie so Západom. Z tohto pohľadu sa základom fínskej integrácie stalo zdieľanie identity. Fíni nechceli zostať okrajovým štátom bez možnosti ovplyvniť vývoj v Európe, naopak sa chceli plne zapojiť do rozhodovacieho procesu.²⁵

Žiadosť o členstvo podala krajina v roku 1992. V súvislosti s tým bolo naplánované referendum o dva roky neskôr. Vyššie spomenuté faktory (ekonomika, geopolitika, bezpečnosť) rezonovali v predvolebnej kampani. Vo výslednom hlasovaní podporilo vstup do EÚ 57% voličov a krajina sa stala plnoprávnym členom 1. januára 1995. Hlavným problémom Fínska počas vstupných rozhovorov bolo poľnohospodárstvo, v otázke bezpečnostnej a zahraničnej politiky krajiny nepožadovala žiadne výnimky.²⁶

Fínsky prístup k európskej integrácii možno označiť za pragmatický a konštruktívny. Po rozhodnutí severských krajín (Fínsko, Švédsko, Nórsko) zapojiť sa do európskej integrácie, veľa komentátorov očakávalo, že krajiny budú zastávať spoločnú pozíciu – skôr pasívny prístup k členstvu a z toho vyplývajúce povinnosti. Fínsko vychádza z federalistickej tradície, preto sa

²⁴ MOISIO, S. Finlandization versus westernization. In: *National Identities* [online]. 2008, roč. 10, č. 1, s. 88-89 [cit. 2020-12-21]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/248984664_Finlandisation_versus_Westernisation_Political_Recognition_and_Finland's_European_Union_Membership_Debate.

²⁵ Idem. s. 85-86.

²⁶ RAUNIO, T. – TIILIKAINEN, T. *Finland in the European Union*. Londýn: Frank Cass, 2003. s. 12.

očakávalo, že bude zaujímať rezistentné stanovisko v prípade budúceho rozšírenia právomocí Únie. Podobné úsudky sa ukázali ako nesprávne a fínsku politiku možno označiť za dlhodobu pro-integračnú.²⁷

Prvotné zmeny v koncepte neutrality u Fínska je však nutné prisudzovať nielen vstupu do Európskej únie, ale práve i vyššie zmienenej zmene medzinárodnej situácie súvisiacej s koncom studenej vojny a rozpadom Sovietskeho zväzu. V súvislosti so vstupom do Európskej únie Fínsko prijalo *acquis communautaire* vrátane ustanovení o SZBP vychádzajúcich z Maastrichtskej zmluvy a stalo sa tak členom Európskej únie od roku 1995. Po dlhom období balansovania medzi Západom a Východom sa Fínsko mohlo zaradiť k západným štátom a jasnejšie deklarovať svoju prozápadnú orientáciu v oblasti svojej zahraničnej politiky.²⁸

V tomto období Fínsko začalo tiež spolupracovať s NATO, kedy sa stalo súčasťou programu Partnerstvo za mier v roku 1994, ktorý predstavuje pre krajiny možnosť individuálne si zvoliť preferované oblasti, v ktorých chcú s NATO spolupracovať. V rámci tohto programu sa predpokladá predovšetkým vojenská spolupráca a konzultácia s ohľadom na bezpečnostnú situáciu. Partnerstvo za mier však neposkytuje záruky kolektívnej obrany, je však možnosťou ako sa podieľať na bezpečnostno-obrannej spolupráci v rámci NATO a zároveň si uchovať neutrálny nealiančný status. Ak by Fínsko totiž zostalo úplne mimo bezpečnostnej štruktúry, mohlo by dôjsť k jeho izolácii a následne k strate vplyvu. Zároveň sa Fínsko stalo členom Rady Euroatlantického partnerstva v roku 1997, v rámci ktorého sa podieľa na politickom dialógu a konzultáciách ohľadom záležitostí v bezpečnostnej oblasti, hlavne potom na konzultáciách k súčasným politickým a bezpečnostným otázkam.²⁹

3.1.2 Ekonomická spolupráca Fínska s Európskou úniou

Ako už bolo spomenuté v predchádzajúcej podkapitole, Fínsko vstúpilo do Európskej únie v roku 1995. Jeho vstup, spolu so Švédskom a Rakúskom, zvýšil počet členských štátov na

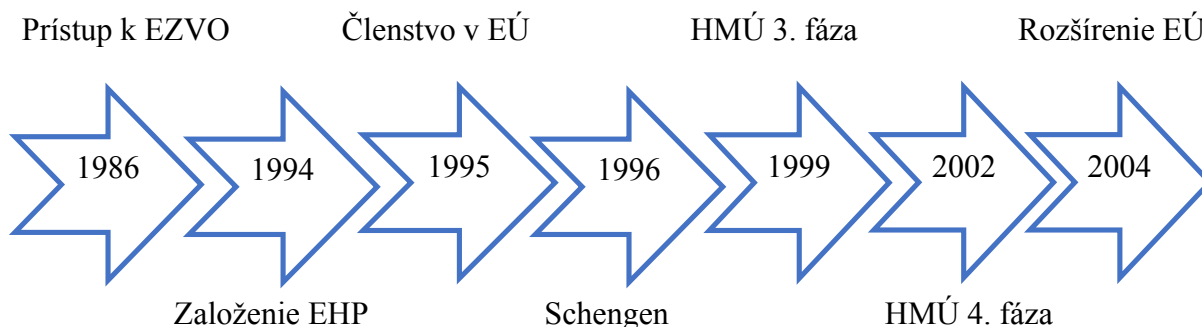
²⁷ RAUNIO, T. – TIILIKAINEN, T. *Finland in the European Union*. Londýn: Frank Cass, 2003. s. 13.

²⁸ ELIASSON, J. Traditions, identity and security: the legacy of neutrality in Finnish and Swedish security policies in light of european integration. In: *European Integration Online Papers* [online]. roč. 8, č. 6, s. 4 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: (PDF) Traditions, Identity and Security: The Legacy of Neutrality in Finnish and Swedish Security Policies in Light of European Integration (researchgate.net).

²⁹ VAYRYNEN, R. Finland and prospects for NATO membership. In: *Nordic Countries* [online]. 2009 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: Finland and prospects for NATO membership (fes.de).

pätnäšť. Nasledujúci obrázok 1 ilustruje časovú os významných udalostí na ceste Fínska do Európskej únie.

- Pristúpenie k Európskemu združeniu voľného obchodu („EZVO“) – v roku 1986 sa Fínsko stalo riadnym členom EZVO, pričom už od roku 1961 bolo pridruženým členom. Dohoda s EZVO umožňovala trvalé zrušenie vnútorných ciel na primyselné výrobky.
- Schengen – v roku 1996 sa Fínsko pripojilo k schengenskému priestoru, ktorý zaručuje voľný pohyb osôb medzi členskými štátmi, teda bez akýchkoľvek hraničných kontrol.
- Fáza III. Hospodárskej a menovej únie („HMÚ“) – v roku 1999 Fínsko súhlasilo s pristúpením k HMÚ ako jeden z dvanástich pôvodných členov.
- Fáza IV. Hospodárskej a menovej únie – v záverečnej etape HMÚ mena Euro formálne nahradila fínsku marku.
- Rozšírenie Európskej únie – v najväčšej vlne rozširovania sa počet členských štátov Európskej únie zvýšil v roku 2004 na 25 s pristúpením desiatich nových členských štátov.³⁰

Obrázok 1 Časová os kľúčových udalostí

Zdroj: Worthington, 2019

³⁰ WORTHINGTON, H. Assessing the macroeconomic impact of EU membership for Finland. In: *akaworks.fi* [online]. 2019 [cit. 2021-04-15]. Dostupné na: https://akavaworks.fi/wp-content/uploads/sites/2/2019/08/Assessing-the-macroeconomic-impact-of-EU-membership-for-Finland_22082019.pdf

Jadrom projektu Európskej únie je ambícia vytvoriť jednotný trh vo všetkých členských štátoch. Tento cieľ podporila skupina politík upravujúcich pohyb tovaru, služieb, ľudí a kapitálu, takzvané „štyri slobody“. Hospodárske dôsledky týchto politík boli ďalekosiahle. Členstvo Fínska v Európskej únii malo dopad na fínske hospodárstvo vo viacerých oblastiach. Fínsko sa zúčastňuje na colnej únii. Tým je zabezpečené, že výrobky, s ktorými sa obchoduje medzi členskými štátmi, nepodliehajú clám a hraničným kontrolám. Jedná sa tiež o prepojenie členských štátov na Svetovú obchodnú organizáciu. Ďalej, Európska únia dohodla a ratifikovala preferenčné obchodné dohody s ďalšími tridsiatimi štyrmi krajinami. Viac ako tri štvrtiny medzinárodného obchodu Fínska je s ostatnými členskými štátmi Európskej únie alebo s týmito ďalšími krajinami.³¹

Domáca politika Fínska bola takisto ovplyvnená radom reforiem a právnych predpisov iniciovaných Európskou komisiou, ktorých cieľom je obmedziť výhody domácich firiem a podporiť hospodársku súťaž medzi spoločnosťami pôsobiacimi a podnikajúcimi vo viacerých členských štátoch. V rámci členstva v Európskej únii Fínsko funguje na princípe slobodného pohybu pracovníkov, čo zabezpečuje, že všetci občania Európskej únie majú rovnaké právo na zamestnanie ako miestni obyvatelia. V neposlednom rade Fínsko každoročne prispieva do rozpočtu Európskej únie, ktorý pokrýva výdavky na položky, ako sú poľnohospodárske dotácie, výskum a vývoj a pomoc regionálnemu rozvoju.³²

Empirické dôkazy naznačujú, že členstvo Fínska v Európskej únii pomohlo dosiahnuť podstatne vyššiu úroveň obchodu medzi Fínskom a ostatnými členskými štátmi. Ako už bolo vyššie zmienené, jadrom programu pre jednotný trh bol cieľ neustále znižovať prekážky obchodu medzi členskými štátmi. J. Straathof uvádza, že v prípade skupiny krajín, ktoré sa

³¹ WORTHINGTON, H. Assessing the macroeconomic impact of EU membership for Finland. In: *akaworks.fi* [online]. 2019 [cit. 2021-04-15]. Dostupné na: https://akavaworks.fi/wp-content/uploads/sites/2/2019/08/Assessing-the-macroeconomic-impact-of-EU-membership-for-Finland_22082019.pdf

³² WORTHINGTON, H. Assessing the macroeconomic impact of EU membership for Finland. In: *akaworks.fi* [online]. 2019 [cit. 2021-04-15]. Dostupné na: https://akavaworks.fi/wp-content/uploads/sites/2/2019/08/Assessing-the-macroeconomic-impact-of-EU-membership-for-Finland_22082019.pdf

pripojili v roku 1995, vrátane Fínska, jednotný trh zvýšil obchod s tovarom s ostatnými členskými štátmi o 18% a obchod so službami s ostatnými členskými štátmi o 5%.³³

E. van der Marel a B. Shepherd sa domievajú, že Európska únia zvýšila hodnotu medzinárodného obchodu so službami o 65% a jeho vplyv je oveľa väčší ako v prípade iných regionálnych obchodných dohôd.³⁴ Na druhej strane, G. C. Huffbauer a J. Schott zistili, že v Európskej únii vzrástol obchod s tovarom medzi členskými štátmi o 31%.³⁵

Tabuľka 1 Formovanie empirických odhadov vzťahu medzi EU a obchodom na Fínsko

	Vývoz		Dovoz		Obchod	
	% zmena	miliardy Eur	% zmena	miliardy Eur	% zmena	miliardy Eur
J. Straathof a kol.	8,2%	7,4	10,0%	9,6	9,1%	17,0
J. Dhingra a kol. (optimistický scenár)	9,7%	8,8	16,1%	15,4	13,0%	24,2
J. Dhingra a kol. (pesimistický scenár)	21,4%	19,3	31,3%	30,1	26,4%	49,4

Zdroj: Worthington, 2019

Pri použití výsledkov J. Straathofa je tak implikované, že členstvo v Európskej únii zvýšilo hodnotu fínskeho medzinárodného obchodu o 9,1% v roku 2018 alebo 17 miliárd eur. Na druhej strane pri použití výsledkov nedávnych štúdií o Brexite je odhadovaný celkový vplyv medzi 13% až 26% alebo 24,2 miliárd eur až 49,4 miliárd eur. Porovnanie týchto štúdií so

³³ STRAATHOF, J. et al. The internal market and the dutch economy. In: *cpb.nl* [online]. 2008, č. 168 [cit. 2021-04-15]. Dostupné na: [internal-market-and-dutch-economy-implications-trade-and-economic-growth.pdf](https://www.cpb.nl/files/2008/04/internal-market-and-dutch-economy-implications-trade-and-economic-growth.pdf) (cpb.nl).

³⁴ VAN DER MAREL, E. – SHEPHERD, B. Services trade, regulation and regional integration. In: *The World Economy* [online]. 2011, roč. 36, č. 11 [cit. 2021-04-15]. Dostupné na: [Services Trade, Regulation and Regional Integration: Evidence From Sectoral Data | Request PDF](https://www.researchgate.net/publication/271111111_Services_Trade_Regulation_and_Regional_Integration_Evidence_From_Sectoral_Data) (researchgate.net).

³⁵ HUFFBAUER, G. C. – SCHOTT, J. Fitting Asia-Pacific agreements into the WTO system. In: *Peterson Institute for International Economics* [online]. 2007 [cit. 2021-04-15]. Dostupné na: [Paper: Fitting Asia-Pacific Agreements into the WTO System](https://www.piie.com/publications/papers/Paper_Fitting_Asia-Pacific_Agreements_into_the_WTO_System.pdf) (piie.com).

skutočným vzorom pozorovaného obchodu vo Fínsku počas tohto obdobia je rovnako užitočné v tomto kontexte. Celková hodnota obchodu Fínska sa v rokoch 1995 až 2018 zvýšila o 118 miliárd eur.³⁶

3.2 Vývoj bezpečnostno-obrannej politiky Fínska

Fínsko so vstupom do Európskej únie prijalo druhý pilier vo forme SZBP a s tým spojenú obrannú politiku. V znení Maastrichtskej zmluvy je obsiahnutá možnosť budúceho vymedzenia spoločnej obrannej politiky, ktorá by časom mohla viesť k spoločnej obrane. To však, podľa predsedu fínskej vlády v roku 1994, Esko Aho, nebolo v rozpore s neutrálnou koncepciou, presnejšie s neúčast'ou vo vojenských alianciách a nezávislou a spoľahlivou fínskou obranou.³⁷

Medzivládna konferencia v roku 1996 rozoberala otázku vzájomných vzťahov medzi EÚ a Západoeurópskou úniou. Maastrichtská zmluva spomínala ZEÚ ako integrálnu súčasť Únie, ale bez bližšej špecifikácie. Skupina členských štátov navrhovala plné začlenenie ZEÚ do únijných štruktúr, čo by znamenalo spoločnú vojenskú obranu. Proti tomu vystúpilo Fínsko, ale aj Veľká Británia a Dánsko. Kompromisné riešenie priniesla Amsterdamská zmluva. Úsilím Fínska bolo docieľené zahrnutie Petersbergských úloh do revíznej zmluvy. Únijna obrana sa vďaka tomu rozšírila o rozmer humanitárnych a záchranných misií, krízového manažmentu či udržanie mieru.³⁸

Dôvody pre iniciatívu možno rozdeliť nasledovne. Po prvé, zvládanie kríz bolo aktivitou, ktorá nerobila týmto štátom (Fínsku a Švédsku) väčšie vnútropolitické problémy (mali s ňou určitú skúsenosť) a patrila k tým populárnejším vojenským aktivitám. Návrh začleniť humanitárne misie do pôsobnosti európskej obrannej politiky bol pre Fínsko atraktívny aj z toho dôvodu, že primárna zodpovednosť za medzinárodný mier a bezpečnosť zostávala na rozhodnutí Bezpečnostnej rady OSN. Po tretie, Fínsko, rovnako tak ako Švédsko, malo skúsenosti zo Západoeurópskej únie z pozície pozorovateľských štátov, ktorými sa stali v roku

³⁶ WORTHINGTON, H. Assessing the macroeconomic impact of EU membership for Finland. In: *akaworks.fi* [online]. 2019 [cit. 2021-04-15]. Dostupné na: https://akavaworks.fi/wp-content/uploads/sites/2/2019/08/Assessing-the-macroeconomic-impact-of-EU-membership-for-Finland_22082019.pdf

³⁷ GASSEN, G. Big and small in Europe. Functions of the German-Finnish relations with the European Union. In: *swp-berlin.org* [online]. 2009, Working Paper, s. 55 [cit. 2021-04-15]. Dostupné na: https://www.swp-berlin.org/publications/products/arbeitspapiere/Gassen_WP08_09eng_ks.pdf.

³⁸ Idem. s. 55.

1995. ZEÚ rozšírilo svoju pôsobnosť o Peterbergské úlohy na začiatku 90. rokov a keďže išlo o aspekt nevylučujúci sa s fínskou neutrálnou koncepciou, snažili sa ho krajiny presadiť aj do roviny EÚ ako alternatívnu formu k rozvoju vojenskej zložky. Fínsko týmto krokom ukázalo snahu podporiť oblasť krízového riadenia EÚ.³⁹

Krajina, spolu so Švédskom a Dánskom, sa aktívne podieľala na procese prijatia Amsterdamskej zmluvy. Výsledný podpis možno pripísať za úspech práve týmto severským štátom. Aktívnu úlohu Fínska v oblasti SZBP a s tým spojené aspekty možno odôvodniť neúčastou v Severoatlantickej aliancii. Preto bolo pre krajinu kľúčové, aby Únia disponovala vlastnou obrannou politikou, ktorá by Fínsku poskytovala bezpečnostné záruky, avšak bez nutnosti opustenia neutrálnej koncepcie. Okrem toho krajina zdôrazňovala potrebu takýchto obranných štruktúr, do ktorých by sa mohli zapojiť aj neutrálne štáty.⁴⁰

V poslednej zahranično-bezpečnostnej stratégii z roku 2016 Fínsko vo vzťahu ku svojmu zahranično-politickému statusu iba deklaruje, že nie je súčasťou žiadnej vojenskej aliancie, zároveň však ponecháva možnosť budúceho členstva v NATO otvorenú. Zatiaľ čo v stratégii z roku 2013 sa ešte niekoľkokrát objavujú odkazy na špecifický charakter vlastnej politiky ako „nezúčastňujúci sa vojenských aliancií,“ tieto odkazy už v zahranično-bezpečnostnej stratégii z roku 2016 nie je možné nájsť.⁴¹

Hlavným cieľom súčasnej bezpečnostnej a obrannej politiky Fínska je posilniť vlastnú pozíciu na medzinárodnom poli a vyhnúť sa vojenskému konfliktu. Členstvo v Európskej únii a účasť Fínska na SZBP má Fínsko za hlavný rámec vlastnej zahraničnej politiky. Účasť na krízovom manažmente za účelom zachovania svetového mieru je dôležitou súčasťou zahraničnej politiky, ktorú chce Fínsko i v nasledujúcich rokoch presadzovať. Fínsko takisto explicitne uvádza, že nemôže zostať outsiderom, a bude preto aktívnym hráčom v bezpečnostno-obrannej spolupráci a pri poskytovaní pomoci vojenskými a inými

³⁹ KHOL, R. et al. *Evropská bezpečnostná a obranná politika*. Praha: Ústav mezinárodních vztahu, 2002. s. 127.

⁴⁰ RAUNIO, T. – TILIKAINEN, T. *Finland in the European Union*. London: Frank Cass Publishers, 2003. s. 115.

⁴¹ SZYMANSKI, P. With Russia right across the border. In: *OSW Studies* [online]. roč. 5, č. 5, s. 28 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: With Russia right across the border. Finland's security policy. *OSW Studies* 73 May 2018 - Archive of European Integration (pitt.edu).

prostriedkami. Za týmto účelom bude Fínsko ďalej rozvíjať svoje vojenské kapacity a zúčastňovať sa spoločných cvičení.⁴²

Severoatlantickú alianciu Fínsko považuje za kľúčového aktéra k zaisteniu bezpečnosti a stability v Európe, zároveň však plne podporuje rozvíjanie bezpečnostnej a obrannej spolupráce v rámci Spoločnej obrannej a bezpečnostnej politiky („SBOP“). Okrem toho presadzuje posilňovanie spolupráce medzi Európskou úniou a NATO. V súčasnej dobe má Fínsko 10 vojakov na misii EUFOR Althea, 6 vojakov na EUNAVFOR Somálsko, 7 vojakov na EUTM Somalia/Uganda, 11 na EUTM Mali a 19 na EU NAV FOR MED SOPHIA. Ďalších 20 vojakov pôsobí v misii NATO KFOR a 31 vojakov v NATO RS v Afganistane. Prehľad vojenských a civilných misií, ktorých sa zúčastňuje Fínsko pod hlavičkou Európskej únie a NATO, je uvedený v nasledujúcich tabuľkách 2 a 3.⁴³

Tabuľka 2 Účasť Fínska na vojenských misiach EÚ a NATO

	Vojenské misie EÚ	Vojenské misie NATO
Ukončené	Concordia Macedónsko 2003	ISAF Afganistan 2003 - 2014
	EUFOR DR Kongo 2006	IFOR, SFOR Bosna a Hercegovina 1996 - 2004
	EUFOR Čad 2008 - 2009	
	EUFOR Stredoafrická republika 2014 - 2016	
Prebiehajúce	EUFOR Althea Bosna a Hercegovina od 2004	Resolute Support Afganistan od 2015

⁴² FINNISH GOVERNMENT. Government report on Finnish foreign and security policy. In: *Publications of Finnish Government* [online]. 2020 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: Government Report on Finnish Foreign and Security Policy - Valto (valtioneuvosto.fi).

⁴³ MINISTRY FOR FOREIGN AFFAIRS OF FINLAND. The effects of Finland's possible NATO membership. In: *um.fi* [online]. 2016 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: c206b3c2-aaaa-5809-c545-7aa67c9bcb2a (um.fi)

	EU NAVFOR Somálsko od 2008	KFOR Kosovo od 1999
	EUTM Somálsko od 2010	
	EUTM Mali od 2013	
	EU NAVFOR MED Stredomorie od 2015	

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Ministry for Foreign Affairs of Finland, 2021

Tabuľka 3 Účast' Fínska na civilných misiách EÚ

	Účast' Fínska na civilných misiách EÚ
Ukončené	EUPM Bosna a Hercegovina 2003 - 2012
	EUPAT FYROM Macedónsko 2006
	EUPOL PROXIMA FYROM Macedónsko 2004 - 2005
	EUJUST LEX Irak 2005 – 2013
	EUAVSEC Južný Sudán 2012 - 2014
	AMM Indonézia 2005 - 2006
Prebiehajúce	EUPOL COPPS Palestína od 2006
	EUPOL Afganistan od 2007
	EUMM Gruzínsko od 2008
	EULEX Kosovo od 2008
	EUCAP NESTOR Somálsko od 2012

	EUCAP SAHEL Niger od 2012
	EU AM Ukrajina od 2014
	EUCAP SAHEL Mali od 2014

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Ministry for Foreign Affairs of Finland, 2021

3.2.1 Súčasná forma spolupráce Fínska s NATO

Otázka fínskeho členstva v NATO odráža geopolitickú situáciu štátu plynúcu z jeho geografickej pozície, historických skúseností najmä s politikou finlandizácie a kultúrnej príslušnosti. Fínsky postoj k Severoatlantickej aliancii je porovnateľný s postojom susedného Švédska. Oba štáty sa snažia udržať si svoju neutralitu a súčasne chcú mať čo najväčší vplyv na rozhodovanie aliancie. Neutralita je pre fínsku zahraničnú politiku i dnes veľmi podstatná a je na ňu kladený pomerne silný dôraz. Avšak neutralita Fínska aj Švédska býva v súčasnej dobe spochybňovaná vzhľadom k participácii na SZBP Európskej únie, ESDP a NORDEFECO, preto je často termín neutralita v odborných článkoch i oficiálnych správach nahradzovaný pojmom neangažovanosť a Fínsko so Švédskom bývajú označované za post-neutrálne krajiny.⁴⁴

Rovnako ako sa zahraničné politiky škandinávskych krajín odlišujú v integrácii v rámci Európskej únie, tak sú rozdielne aj ich zahraničné a bezpečnostné politiky v prípade NATO. Kým Island, Nórsko a Dánsko boli zakladajúcimi členmi Severoatlantickej aliancie v roku 1949, Švédsko a najmä Fínsko pristupujú k členstvu trochu opatrnejšie. Postoje krajín vychádzajú z ich geopolitickej situácie a predovšetkým zo skúseností s finlandizáciou. Fínske a švédske postoje bývajú veľmi často porovnávané, keďže základ ich bezpečnostnej a zahraničnej politiky vychádza z neangažovanosti.⁴⁵

Fínsko nakoniec v 90. rokoch zvolilo pragmatickú cestu neangažovanosti a v roku 1992 sa stalo pozorovateľom v Seversko-atlantickej rade spolupráce. V roku 1994 sa Fínsko spoločne

⁴⁴ WAAHTORANTA, T. – FORSBERG, T. Post-neutral or re-allied? Finnish and Swedish policies in the EU and NATO as Security Organisations. In: *Finnish Institute on International Affairs* [online]. 2000, s. 17 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: <https://www.files.ethz.ch/isn/19260/WP29.pdf>.

⁴⁵ NURICK, R. – NORDENMAN, M. Nordic-Baltic Security in the 21st century. In: *atlantkommitten.se* [online]. 2011, s. 3 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: <https://atlantkommitten.se/wp-content/uploads/2015/04/Karlisnordiska.pdf>.

so Švédskom zapojilo do už zmieneného Partnerstva za mier a do programu Plánovania. V roku 1997 Fínsko patrilo k zakladajúcim krajinám Rady euro-atlantického partnerstva, ktoré nahradilo Seversko-atlantickú radu spolupráce.⁴⁶

Po iniciálnych rokoch domácich sporov sa partnerstvo Fínska s NATO stalo legitímnou súčasťou jeho bezpečnostnej politiky, ktorá sa bežne chápe ako politika zvyšovania spolupráce s NATO bez plného členstva, pričom nevyklučuje možnosť požiadania o členstvo v NATO. Politický význam partnerstva NATO sa v posledných rokoch ešte zvýšil v dôsledku rastúceho napätia v severnej Európe a pomalého pokroku v SZBP Európskej únie. Fínsko v skutočnosti dnes patrí do vnútorného kruhu partnerstva NATO. S výnimkou leteckého dozoru a kontroly sa Fínsko blíži k hranici toho, čo môže nečlen dosiahnuť v rámci NATO.⁴⁷

Fínsko je tak v súčasnosti jedným z najaktívnejších partnerov NATO, podieľa sa na operáciách NATO na Balkáne i v Afganistane, navyac je jednou z piatich krajín, ktoré sú v tzv. Partnerstve s posilnenými príležitosťami (Enhanced Opportunities Partnership). O dôležitosti partnerstva s NATO vypovedá i podpísanie memoranda Host Nation Support v roku 2014 na summite NATO vo Walese, týkajúceho sa civilnej i vojenskej pomoci v dobe miere, krízy a vojny jednotkám aliancie, ktoré sa nachádzajú alebo prechádzajú cez územie Fínska.⁴⁸

Posledná vládna správa týkajúca sa fínskej zahraničnej a bezpečnostnej politiky vydaná v roku 2020 uvádza, že NATO je kľúčovým aktérom pre pokrok v transatlantickej a európskej bezpečnosti a stabilite. Fínsko rozvíja svoju partnerskú spoluprácu s NATO z vlastných záujmov, pričom táto spolupráca sa prehĺbila. Vládna správa ďalej uvádza, že v tejto pragmatickej spolupráci je jednou z kľúčových priorít rozvoj spoločného povedomia a porozumenia v regióne Baltského mora medzi Fínskom, Švédskom a krajinami NATO. Medzi

⁴⁶ SIERLA, A. Effects of Finland's possible NATO membership. In: *finlandabroad.fi* [online]. 2007 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: Impact of Finland's possible NATO membership – new Ministry for Foreign Affairs report published - Montenegro (*finlandabroad.fi*).

⁴⁷ MINISTRY FOR FOREIGN AFFAIRS OF FINLAND. The effects of Finland's possible NATO membership. In: *um.fi* [online]. 2016 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: c206b3c2-aaa-5809-c545-7aa67c9bcb2a (*um.fi*).

⁴⁸ Idem.

d'alsie priority patrí rozvoj spôsobilosti, pokračujúca účasť na spolupráci v oblasti krízového manažmentu a cvičení a rozvíjanie vlastných schopností a interoperability Fínska s partnermi.⁴⁹

Pri spolupráci Fínska a NATO sa berie do úvahy, že partnerská spolupráca nezahŕňa žiadne bezpečnostné záruky ani záväzky založené na článku 5 a pri účasti na akomkoľvek cvičení NATO podľa článku 5 úloha Fínska spočíva iba v jeho postavení ako partnera. Vládna správa však nakoniec konkluduje, že udržiavanie národného manévrovacieho priestoru a slobody výberu je tiež neoddeliteľnou súčasťou zahraničnej, bezpečnostnej a obrannej politiky Fínska, čo zachováva možnosť vstupu do vojenskej aliancie a žiadosti o členstvo v NATO. Tieto rozhodnutia sa potom vždy posudzujú v reálnom čase, berúc do úvahy zmeny v medzinárodnom bezpečnostnom prostredí.⁵⁰

Fínsko sa takisto pravidelne zúčastňuje cvičení v rámci Partnerstva za mier a zúčastnilo sa i cvičení po boku NATO v Baltskom regióne v roku 2012 a 2016. Ruská agresia na Ukrajine však spôsobila posun vo vnímaní členstva Fínska v NATO. Znepokojenie, ktoré vzniklo ruskými manévrami na Ukrajine spôsobilo vo Fínsku vzhľadom na jeho geopolitickú polohu bezpečnostnú neistotu, ktorá graduje už niekoľko rokov a nezdá sa, že by malo dôjsť k zlepšeniu situácie. Z tohto dôvodu začalo byť potenciálne členstvo v NATO zvažované s takou mierou vážnosti, ako tomu nebolo od konca studenej vojny.⁵¹

3.2.2 Možnosť členstva Fínska v NATO

Diskusia o prípadnom vstupe Fínska do NATO zostáva vo fínskom verejnom diskurze stále kontroverznou témou, názory volebných kandidátov na fínske členstvo v NATO môžu ovplyvniť volebné výsledky. Práve na potenciálnom vstupe do NATO je veľmi ľahko pozorovateľný pretrvávajúci vplyv finlandizácie. Verejná diskusia veľmi výrazne reflektuje

⁴⁹ SZYMANSKI, P. With Russia right across the border. In: *OSW Studies* [online]. roč. 5, č. 5, s. 29 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: With Russia right across the border. Finland's security policy. OSW Studies 73 May 2018 - Archive of European Integration (pitt.edu).

⁴⁹ FINNISH GOVERNMENT. Government report on Finnish foreign and security policy. In: *Publications of Finnish Government* [online]. 2020 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: Government Report on Finnish Foreign and Security Policy - Valto (valtioneuvosto.fi).

⁵⁰ FINNISH GOVERNMENT. Government report on Finnish foreign and security policy. In: *Publications of Finnish Government* [online]. 2020 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: Government Report on Finnish Foreign and Security Policy - Valto (valtioneuvosto.fi).

⁵¹ MINISTRY FOR FOREIGN AFFAIRS OF FINLAND. The effects of Finland's possible NATO membership. In: *um.fi* [online]. 2016 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: c206b3c2-aaa-5809-c545-7aa67c9bcb2a (um.fi).

skúsenosť s politikou finlandizácie v čase bipolárnej konfrontácie a fakt, že Rusko sa pomerne silno stavia do opozície voči úplnému zapojeniu Fínska do Severoatlantickej aliancie. Prípadné úplné členstvo v NATO by navyše znamenalo stratu štatútu neutrality čiže inými slovami neangažovanosti. Rusko považuje aj dnes za dôležité, aby Fínsko nevstupovalo do NATO, pretože si na svojej východnej hranici chce udržať neutrálneho suseda, zvlášť potom, keď do NATO vstúpili Litva, Lotyšsko a Estónsko.⁵²

Členstvo v NATO v súčasnosti podporujú iba Konzervatívna strana a 22% fínskej verejnosti, 62% fínskych obyvateľov je proti.⁵³

Medzitým, stredo-ľavicová strana Sociálni demokrati, ktorá verí, že vstup do NATO by nepriaznivo ovplyvnil úroveň bezpečnosti Fínska, tradične považuje status neúčastniaceho sa člena za faktor, ktorý prispieva k stabilite v regióne. Nízka verejná podpora členstva je efektom mnohých faktorov, medzi ktoré primárne patrí dedičstvo zimnej vojny a presvedčenie, že Fínsko je schopné samostatnej obrany, ako aj politika neutrality, ďalej neochota zúčastňovať sa na vzdialených konfliktoch a vnímanie NATO ako agresívnej aliancie, ako aj skutočnosť, že táto otázka zostáva v politike druhoradou témou programov politických strán, a teda vo volebných kampaniach a vo verejnej diskusii.⁵⁴

Fínska vláda postupne rozvíja čoraz užšiu spoluprácu s NATO bez toho, aby požiadala o členstvo. Dôležitým nástrojom modernizácie bolo zavedenie štandardov NATO vo fínskych ozbrojených silách a účasť na cvičeniach a operáciách NATO na Balkáne a v Afganistane. Vysoká úroveň interoperability so silami NATO demonštrovaná prostredníctvom fínskej účasti v NATO Response Force od roku 2012 znamená, že pre členstvo Fínska v aliancii neexistujú z vojenského hľadiska žiadne prekážky. Helsinki chcú, aby toto Moskva považovala za spoľahlivú alternatívu a zabránili tak Rusku v uskutočňovaní politiky, ktorá by predstavovala hrozbu pre bezpečnostné záujmy Fínska. Z tohto dôvodu Fínsko oficiálne nevyklučuje žiadosť

⁵² MINISTRY FOR FOREIGN AFFAIRS OF FINLAND. The effects of Finland's possible NATO membership. In: *um.fi* [online]. 2016 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: c206b3c2-aaa-5809-c545-7aa67c9bcb2a (um.fi).

⁵³ SZYMANSKI, P. With Russia right across the border. In: *OSW Studies* [online]. roč. 5, č. 5, s. 28 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: With Russia right across the border. Finland's security policy. *OSW Studies* 73 May 2018 - Archive of European Integration (pitt.edu).

⁵⁴ Idem. s. 28.

o členstvo v NATO v prípade nepriaznivých zmien v jeho bezpečnostnom prostredí, ako je explicitne uvedené vo vládnej správe z roku 2020.⁵⁵

Silnejšia koncentrácia NATO na kolektívnu obranu od anexie Krymu prispieva k presunu ťažiska vzťahov medzi Fínskom a NATO z globálneho krízového manažmentu na región Baltského mora, čím tak vytvára nové perspektívy pre nadviazanie užšej spolupráce. Jedným z príkladov je dohoda Host Nation Support s NATO platná od roku 2016, ktorá umožňuje NATO využívať fínske územie, teritoriálne vody a vzdušný priestor v čase mieru v krízových situáciách a v prípade konfliktu, zakaždým so súhlasom fínskej vlády. Fínsko navyše od roku 2014 patrí do skupiny piatich privilegovaných partnerov NATO v rámci už zmieneneho Enhanced Opportunities Partnership, ktoré mu ponúka väčšie príležitosti spolupráce, čo sa týka cvičení, vojenských operácií a konzultácií o bezpečnosti v regióne Baltského mora.⁵⁶

Podľa P. Szymanskeho je však nepravdepodobné, že Fínsko prijme opatrenia na vstup do NATO počas nasledujúceho volebného obdobia v rokoch 2019 až 2023. Námietky zo strany Sociálnych demokratov a Centristickej strany nebudú jedinou prekážkou, dokonca aj pro-NATO strany, Strana národnej koalície a Švédsku ľudová strana, sa domnievajú, že s prihliadnutím na súčasné napätie medzi Ruskom a Západom, žiadosť o členstvo je potrebné odložiť.⁵⁷

Vývoj diskusie o členstve Fínska v NATO však do veľkej miere závisí od budúcnosti bezpečnostnej politiky Švédska. Žiadosť Švédska o členstvo v NATO by vyvolala obavy Fínska zo zotrvania v bezpečnostnej „sedej zóne“ medzi NATO a Ruskom. Je tak v záujme Fínska, aby koordinovalo otázky možného členstva v NATO so Švédskom, aby sa zabránilo opakovaniu situácie z 90. rokov, keď žiadosť Švédska o prístup k Európskemu spoločenstvu prekvapilo Fínsko. Ďalšie posilnenie spojeneckého odstrašovania v seversko-baltskom regióne je ďalším

⁵⁵ FINNISH GOVERNMENT. Government report on Finnish foreign and security policy. In: *Publications of Finnish Government* [online]. 2020 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: Government Report on Finnish Foreign and Security Policy - Valto (valtioneuvosto.fi).

⁵⁶ SZYMANSKI, P. With Russia right across the border. In: *OSW Studies* [online]. roč. 5, č. 5, s. 29 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: With Russia right across the border. Finland's security policy. OSW Studies 73 May 2018 - Archive of European Integration (pitt.edu).

⁵⁷ Idem. s. 29.

faktorom, ktorý môže spôsobiť revíziu prístupu Fínska k NATO, pretože to kladie čoraz väčší dôraz na rozdiely medzi členmi NATO a jeho nečlenmi.⁵⁸

3.2.3 Dopady členstva Fínska v NATO

Napriek spolupráci s NATO Rusko vyhlásilo, že je stále proti jeho rozšíreniu. Cieľom NATO-Russia Council („NRC“), založenej v máji roku 2002, je zabrániť diskusiám o rozšírení NATO. Možnosť vstupu Fínska do NATO nebola v ruských diskusiách veľmi prítomná. Až na celkom nedávne komentáre takmer všetky ruské vyhlásenia o Fínsku v NATO pochádzajú od ruských veľvyslancov vo Fínsku a niektorých ruských politikov, úradníkov a vysokých funkcionárov, ktorí sú médiami osobitne požiadaní, aby sa vyjadrili k danému problému.⁵⁹

Tieto vyhlásenia, rozhovory a komentáre odrážajú pomerne koherentný a nemenný pohľad na ruskú líniu. Zdá sa, že v období rokov 1991 až máj 2002 neexistujú výnimky z oficiálneho negatívneho postoja Ruska k členstvu Fínska v NATO, aj keď niektoré vyhlásenia zdôrazňujú, že takéto rozhodnutie je záležitosťou Fínska.⁶⁰

Správa vypracovaná Ruským inštitútom pre strategické štúdie („RISS“) uvádza, že Rusi sú si vedomí skutočností tak pre, ako aj proti členstvu Fínska v NATO, ako to zvyčajne opisujú fínske diskusie. V nasledujúcej tabuľke 4 sú uvedené výhody i nevýhody fínskeho členstva v NATO, ktoré uvádza správa RISS.⁶¹

⁵⁸ Idem. s. 30.

⁵⁹ PURSIAINEN, C. – SAARI, S. Et tu Brute! Finland's NATO option and Russia. In: *The Institute of International Affairs* [online]. 2002 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: Et tu Brute! Finland's NATO Option and Russia (ethz.ch).

⁶⁰ Idem.

⁶¹ Idem.

Tabuľka 4 Výhody a nevýhody členstva Fínska v NATO

Výhody členstva Fínska v NATO	Nevýhody členstva Fínska v NATO
Ochrana Fínska od ruského nátlaku.	Došlo by k narušeniu zvláštneho vzťahu Fínska a Ruska.
Vojenská neangažovanosť ponecháva Fínsko v zraniteľnej pozícii – politicky ako súčasť Západu, avšak vojensky je bez plného členstva osamotené.	Znamenalo by to iba provokáciu Ruska a prinieslo by tým nestabilitu do európskej rovnováhy.
Fínsko by sa stalo členom kľúčovej bezpečnostnej organizácie v Európe.	Neangažovanosť vo vojenskej aliancii udržiava Fínsko mimo konflikt Západu a Východu.
Vstup Fínska do NATO by priniesol i mnoho výhod v Európskej únii. Členstvo by umožnilo prístup k informáciám v rámci Európskej únie, ktoré sú v súčasnosti poskytované iba členom NATO a EÚ, posilnil by sa fínsky vplyv v rozhodovacom procese nielen v SZBP EÚ, ale i v rámci NATO.	Neangažovanosť dáva Fínsku zvláštny diplomatický status prostredníka vyjednávania.
Získalo by spojenca pre svoju obranu, keďže Fínsko nie je schopné sa samostatne brániť.	Fínsko sa ako člen NATO stane zástavou západných mocností.
Ušetrilo by financie zo štátneho rozpočtu, keďže členstvo v NATO je lacnejšie než spolupráca s NATO, na ktorú Fínsko už	Členstvo v NATO by vtiahlo Fínsko do regionálnych kríz na Západe, ktoré by sa najlepšie riešili regionálne.

v súčasnosti vynakladá vysoké finančné prostriedky.	
	Členstvo v NATO rozvíja nesprávny druh obranných schopností a oddeľuje ľudí od národnej obrany.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Pursiainen – Saari, 2002

Niektoré zo záverov zmienenej ruskej analýzy sa zhodujú so správou fínskej vlády z roku 2007. Z vyššie spomenutých negatív je zrejmý dôraz kladený na fínsku neutralitu. Uvedené nevýhody výborne demonštrujú, že Rusko si chce zachovať vplyv v seversko-pobaltskom regióne a udržať existujúce vzťahy s Fínskom. Podľa A. Sierla by nevýhodou členstva v NATO bola hlavne strata zvláštneho statusu neutrality či neangažovanosti Fínska, alebo by boli narušené špecifické vzťahy s Ruskom. To sa stavia veľmi negatívne voči akémukoľvek rozšíreniu NATO, predovšetkým o susediace krajiny. Jedinečný vzťah Fínska s Ruskom, ktorý bol úspešne vytvorený dlhotrvajúcou finlandizáciou v dobe bipolárnej konfrontácie, zostáva pre obidva štáty podstatným prvkom zahraničnej a bezpečnostnej politiky. V debatách o prípadnom vstupe Fínska do NATO tak zostáva pádnym argumentom otázka vzťahov Fínska s Ruskom.⁶²

⁶² SIERLA, A. Effects of Finland's possible NATO membership. In: *finlandabroad.fi* [online]. 2007 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: Impact of Finland's possible NATO membership – new Ministry for Foreign Affairs report published - Montenegro (finlandabroad.fi).

4 Zhrnutie

Táto bakalárska práca sa zameriava na vykreslenie postupného oslabovania neutrality ako zahranično-bezpečnostnej koncepcie Fínska po konci studenej vojny a predovšetkým po vstupe Fínska do Európskej únie. Zahraničná a bezpečnostná politika tejto krajiny sa počas studenej vojny vyznačovala trvalou neutralitou, ktorá bola vynútená Sovietskym zväzom a zakotvená *de iure*. Po skončení studenej vojny sa medzinárodné prostredie zmenilo a otvorili sa nové možnosti spolupráce, ktoré viedli Fínsko k nutnosti prehodnotenia jeho zahraničnej politiky.

Ešte na začiatku 90. rokov bolo zvažované, že neutrálny status Fínska bude zachovaný, nič menej veľmi skoro došlo k tomu, že ak sa chcelo aktívne zúčastňovať na politickom dianí v Európe, muselo postupne svoj status reformulovať. Fínsko sa tak postupne posunulo od trvalo neutrálneho štátu, cez status štátu neúčastníckeho sa aliancií od roku 1995 až k statusu, kedy od roku 2007 nie je už naďalej neutrálny ani nealiančný, ale iba „nie je súčasťou žiadnej vojenskej aliancie“. V prípade Fínska je neutralita elitami vnímaná skôr ako určitý spôsob vedenia zahraničnej a bezpečnostnej politiky než ako zakotvená národná identita. Fínsko tak postupne reinterpretovalo a prispôbovalo svoju politiku tak, aby bolo schopné plne sa zúčastňovať SBOP i aktivít v rámci partnerstva s NATO. Helsinky niekoľkokrát ukázali, že ich nealiančný status nie je prekážkou v plnej účasti na SZBP a SBOP a pri aktivitách v rámci spolupráce s NATO.

S ohľadom na vyššie zmienené je možné pozorovať u Fínska trend, kedy sa snaží oficiálne zachovať svoj status štátu nezúčastňujúceho sa aliancií, ale zároveň je jeho primárnym záujmom patriť k „jadru Európy“ a plne sa podieľať na spoločných zahraničných a bezpečnostných politikách, aby zachovalo svoj vplyv a neoslabilo svoju pozíciu v rámci medzinárodných organizácií a inštitúcií. Európska únia a partnerstvo s NATO umožňuje Fínsku zvýšiť svoj vplyv na medzinárodnom poli a presadzovať prostredníctvom oboch organizácií vlastné národné záujmy. Z tohto dôvodu Fínsko postupne upravovalo svoj neutrálny status a prispôbovalo vlastnú podobu zahraničnej a bezpečnostnej politiky tak, aby bola v súlade s týmito aktivitami.

Vo vzťahu k perspektíve budúceho členstva Fínska v NATO a prekonania zvyškov neutrality je možné povedať, že potenciálna možnosť členstva v NATO je daná a spôsobená hlavne geopolitickou a súčasnou medzinárodnou situáciou. Fínsko vníma vzhľadom na svoju geografickú polohu manévry Ruska ako potenciálnu priamu hrozbu pre vlastnú bezpečnosť a preto je prípadné členstvo Fínska v NATO v súčasnosti hlavnou diskutovanou otázkou v oblasti ďalšieho zahranično-politického a bezpečnostno-politického smerovania krajiny. Vstup do NATO je však posledným krokom k tomu, aby sa to, čo z pôvodnej neutrality zostalo, stalo iba historickým reliktom.

Záver

Fínska zahraničná a bezpečnostná politika vždy bola a dodnes je silne determinovaná jeho geografickou pozíciou. Fínsko sa vo svojom dejinnom vývoji formovalo až do získania samostatnosti vždy pod nadvládou jedného zo susedných štátov. Vzhľadom ku svojej geopolitickej situácii sa Fínsko po získaní nezávislosti rozhodlo nasledovať príklad Švajčiarska a susedného Švédska a vyhlásilo neutralitu. Neutralita sa pre Fínov stala symbolom ich nezávislosti, čo bolo najviac zrejmé predovšetkým v období bipolárnej konfrontácie, kedy fínske balancovanie medzi Východom a Západom získalo svoje vlastné označenie finlandizácia. Neutralita je pre fínsku zahraničnú a bezpečnostnú politiku i v súčasnosti veľmi podstatná, avšak býva spochybňovaná vzhľadom na participáciu Fínska na spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike Európskej únie a potenciálnym vstupom Fínska do Severoatlantickej aliancie.

Hlavným cieľom bakalárskej práce tak bolo analyzovať zahraničnopolitickú a bezpečnostnú pozíciu Fínska so zameraním sa na zmeny v jeho neutrálnom statuse v dôsledku spolupráce s EÚ a NATO.

Fínsko je možné považovať za pomerne malý štát v zmysle jeho relatívnej sily a vplyvu v medzinárodných vzťahoch. Okrem toho táto krajina začala praktikovať svoju neutrálnu politiku po druhej svetovej vojne, pričom sa jednalo u neutralitu vynútenú zo strany Sovietskeho zväzu, hlavne v zmysle nemožnosti zapojiť sa do rôznych európskych štruktúr a spolupráce so Západom. Sovietsky zväz sa obával, aby sa Fínsko nestalo súčasťou tzv. západného bloku, preto trval na jeho neutralite. V prípade Fínska bol vplyv Sovietskeho zväzu i od vyhlásenia nezávislosti Fínska značne silný z dôvodu jeho bezprostrednej geografickej blízkosti. Historické skúsenosti Fínska s vpádmi Ruska počas druhej svetovej vojny navyše spôsobili, že Fínsko bolo pod značným tlakom, keďže odjakživa vnímalo Rusko ako hlavnú bezpečnostnú hrozbu. S koncom studenej vojny síce de facto prestal existovať hlavný dôvod jeho neutrálnej politiky, napriek tomu sa však Fínsko rozhodlo v jej uplatňovaní pokračovať.

Fínsko začalo postupne rozvíjať svoju spoluprácu s Európskou úniou, ktorej sa stalo členom, a prijalo všetky ustanovenia spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Únie. Rovnako sa zapojilo do hospodárskej a menovej únie a prijalo menu euro, pristúpilo takisto

k Európskeho združeniu voľného obchodu a schengenskému priestoru, čo malo dopad na jeho obchod s členskými i nečlenskými štátmi. Vo vzťahu k Severoatlantickej aliancii sa stalo iba jeho partnerom bez úplného členstva v tejto vojenskej aliancii, hoci v súčasnosti možnosť členstva v NATO nevyklučuje, ako dokumentuje i posledná oficiálna vládna správa Fínska z roku 2020. Potencialita úplného členstva Fínska v NATO a dopady na jeho faktickú neutralitu sú v súčasnosti veľmi diskutovanými a preberanými témami, hlavne s prihliadnutím na meniace sa medzinárodné prostredie a dianie. Hoci členstvo Fínska v NATO ponúka rôzne výhody i nevýhody, podľa prevažujúcej verejnej mienky nie je pravdepodobné, že Fínsko v najbližšej budúcnosti do NATO skutočne vstúpi.

Zoznam použitej literatúry

Knihy/ Monografie

JAKOBSON, M. 1969. *Finnish neutrality*. New York: Praeger, 1969. 116 s. ISBN neuvedené.

KEKKONEN, U. K. 1982. *Urho Kekkonen. A president's view*. Londýn: Heinemann, 1982. 195 s. ISBN 978-0434386314.

KHOL, R. et al. 2002. *Evropská bezpečnostná a obranná politika*. Praha: Ústav mezinárodních vztahu, 2002. 234 s. ISBN 978-80-6544-9087.

MOURITZEN, H. 1998. *Finlandization: towards a general theory of adaptive politics*. UK: Gover Pub Co, 1988. 463 s. ISBN 978-0566056567.

OCHRANA, F. 2009. *Metodologie vědy*. Praha: Karolinum, 2009. 156 s. ISBN 9788024616094.

PURSIAINEN, C. 2002. *Et tu Brute! Finland's NATO option and Russia*. Helsinki: FIIA, 2002. 61 s. ISBN 951-769-132-7.

RAUNIO, T. – TILIKAINEN, T. 2003. *Finland in the European Union*. London: Frank Cass Publishers, 2003. 255 s. ISBN 0-7146-8309-4.

REGINBOGIN, H. R. et al. 2020. *Permanent neutrality*. UK: Lexington Books, 2020. 250 s. ISBN 978-1793610287.

ROSPUTINSKÝ, P. 2010. *Neutralita v medzinárodných vzťahoch*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, 2010. 302 s. ISBN 978-80-8687-9260.

UPCHER, J. *Neutrality in Contemporary International Law*. Oxford: Oxford Public International Law, 2020. 255 s. ISBN 9780198739760.

WANI, K. 2017. *Neutrality in International Law*. UK: Routledge, 2017. 206 s. ISBN 9781138366039.

Články v časopisoch

ŠTURMA, P. Posouzení smyslu neutrality v Evropě. In: *Právník*. 1998, roč. 137, č. 7, s. 11-22.

Elektronické zdroje

ELIASSON, J. 2004. Traditions, identity and security: the legacy of neutrality in Finnish and Swedish security policies in light of european integration. In: *European Integration Online Papers* [online]. roč. 8, č. 6, s. 4-10 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: [\(PDF\) Traditions, Identity and Security: The Legacy of Neutrality in Finnish and Swedish Security Policies in Light of European Integration \(researchgate.net\)](#).

FINNISH GOVERNMENT. 2020. Government report on Finnish foreign and security policy. In: *Publications of Finnish Government* [online]. 2020 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: [Government Report on Finnish Foreign and Security Policy - Valto \(valtioneuvosto.fi\)](#).

GASSEN, G. Big and small in Europe. Functions of the German-Finnish relations with the European Union. In: *swp-berlin.org* [online]. 2009, Working Paper, 82 s. [cit. 2021-04-15]. Dostupné na: https://www.swp-berlin.org/publications/products/arbeitspapiere/Gassen_WP08_09eng_ks.pdf.

HUFBAUER, G. C. – SCHOTT, J. 2007. Fitting Asia-Pacific agreements into the WTO system. In: *Peterson Institute for International Economics* [online]. 2007 [cit. 2021-04-15]. Dostupné na: Paper: Fitting Asia-Pacific Agreements into the WTO System (piie.com).

MINISTRY FOR FOREIGN AFFAIRS OF FINLAND. 2021. Crisis management. In: *um.fi* [online]. 2021 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: [Crisis management - Ministry for Foreign Affairs \(um.fi\)](#).

MINISTRY FOR FOREIGN AFFAIRS OF FINLAND. 2016. The effects of Finland's possible NATO membership. In: *um.fi* [online]. 2016 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: [c206b3c2-aaaa-5809-c545-7aa67c9bcb2a \(um.fi\)](#).

MOISIO, S. Finlandization versus westernization. In: *National Identities* [online]. 2008, roč. 10, č. 1, s. 77-93 [cit. 2020-12-21]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/248984664_Finlandisation_versus_Westernisation_Political_Recognition_and_Finland's_European_Union_Membership_Debate.

NURICK, R. – NORDENMAN, M. Nordic-Baltic Security in the 21st century. In: *atlantkommitten.se* [online]. 2011, s. 1-80 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: <https://atlantkommitten.se/wp-content/uploads/2015/04/Karlisnordiska.pdf>.

- SIERLA, A. 2007. Effects of Finland's possible NATO membership. In: *finlandabroad.fi* [online]. 2007 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: [Impact of Finland's possible NATO membership – new Ministry for Foreign Affairs report published - Montenegro \(finlandabroad.fi\)](#).
- STRAATHOF, J. et al. 2008. The internal market and the dutch economy. In: *cpb.nl* [online]. 2008, č. 168 [cit. 2021-04-15]. Dostupné na: [internal-market-and-dutch-economy-implications-trade-and-economic-growth.pdf \(cpb.nl\)](#).
- SUBEDI, S. 1993. Neutrality in a changing world. In: *The International and Comparative Law Quarterly* [online]. roč. 42, č. 2, s. 247-287 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: [Neutrality in a Changing World: European Neutral States and the European Community | International & Comparative Law Quarterly | Cambridge Core](#).
- SZYMANSKI, P. 2018. With Russia right across the border. In: *OSW Studies* [online]. roč. 5, č. 5, s. 1-41 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: [With Russia right across the border. Finland's security policy. OSW Studies 73 May 2018 - Archive of European Integration \(pitt.edu\)](#).
- VAN DER MAREL, E. – SHEPHERD, B. 2011. Services trade, regulation and regional integration. In: *The World Economy* [online]. roč. 36, č. 11 [cit. 2021-04-15]. Dostupné na: [Services Trade, Regulation and Regional Integration: Evi-dence From Sectoral Data | Request PDF \(researchgate.net\)](#).
- VARES, V. The Western powers and Finland during Cold Ward: What was Finlandization. In: *Arhivele Totalitarismului* [online]. 2011, roč. 19, č. 3, s. 149-175 [cit. 2021-06-07]. Dostupné na: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=94ce0da3-3c9f-41e1-adb2-952d9e8ac0aa%40sessionmgr120&vid=0&hid=104> (6.3.2016).
- VAYRYNEN, R. 2009. Finland and prospects for NATO membership. In: *Nordic Countries* [online]. 2009 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: [Finland and prospects for NATO membership \(fes.de\)](#).
- WAAHTORANTA, T. – FORSBERG, T. Post-neutral or re-allied? Finnish and Swedish policies in the EU and NATO as Security Orgnisations. In: *Finnish Institute on International Affairs* [online]. 2000, s. 17 [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: <https://www.files.ethz.ch/isn/19260/WP29.pdf>.

WORTHINGTON, H. 2019. Assessing the macroeconomic impact of EU membership for Finland. In: *akaworks.fi* [online]. 2019 [cit. 2021-04-15]. Dostupné na: https://akavaworks.fi/wp-content/uploads/sites/2/2019/08/Assessing-the-macroeconomic-impact-of-EU-membership-for-Finland_22082019.pdf.

Právne dokumenty

Charta Organizácie spojených národov

North Atlantic Treaty z roku 1949